

Николај Вадимович Бабилунга
Шеф катедре отаџбинске историје
и професор на ПГУ им. Т.Г.Шевченко,
Кишињев Придњестровска Молдавска Република

МОЛДАВИЈА И ПРИДЊЕСТРОВЉЕ У КЛАСИЧНОЈ ГЕОПОЛИТИЦИ КАРЛА ХАУСХОФЕРА

Сажетак

Полазећи од става молдавског владара из XV века, Стефана Великог, да Молдавија представља «врата хришћанства», као и древних молдавских летописаца, који су своју отаџбину називали «државом на путу свих невоља», аутор указује да су територије Молдавије и Придњестровља, које се протежу са севера на југ долином Дњестра, од Карпата до Црног мора, биле како тада а тако и данас, веома важне у геополитичком смислу.

Покушавајући да одгонетне каква је «судбина» Молдавије и Придњестровља, аутор указује на ставове једног од оснивача научне дисциплине под називом геополитика, немачког професора и генерала Карла Хаусхофера који је још 30-их година XX века сматрао да Дњестровско-прутско међуречје припада Русији.

Да би се Придњестровље, односно Молдавија «вратили Русији» потребно је обратити пажњу на унијатски и прокатолнички лоби, који наступа преко Румуније, државе са статусом главног ватиканског лобисте и ватиканског екуменистичке међу православнима.

Кључне речи: Карл Хаусхофер, геополитика, Молдавија, Придњестровље, Дњестар, Руси, Словени, евроазијство, атлантизам, Румунија, држава.

Молдавски господар Стефан Велики је у XV веку сматрао да Молдавија представља «врата хришћанства». Са њим су били сагласни и древни молдавски летописци, уз једно прецизније дефинисање: они су своју отаџбину називали «државом на путу свих невоља». За овакве тврдње молдавских летописаца било је и те каквих основа. Територије Молдавије и Придњестровља, које се протежу са севера на југ долином Дњестра, од Карпата до Црног мора, биле су како тада, а тако и данас, веома важне у геополитичком смислу.

Међутим ова геополитичка важност за локалне становнике није дар судбине или какав неочекивани поклон. Супротно томе, политички значај реке Дњестар и припадајућих јој територија, подстиче јаке државе на освајање ових територија. Ова освајања се веома често завршавају крвопролићем и страдањем људи.

Трагични догађаји на обалама Дњестра последњих деценија XX века, крвава агресија Молдавије против мирног становништва града Бендери у доба пропасти СССР-а, затим блокада Придњестровља од стране Украјине и Молдавије показала је колико је ова територија важна у геополитичким играма на «великој шаховској табли». Увек иза Кишињева, Тираспоља, Кијева или Букурешта стоје интереси значајнијих играча. Управо зато и треба размотрити улогу Дњестра, са аспекта класичне геополитике, а у том смислу је, свакако, веома добро ослонити се на погледе једног од оснивача геополитике као науке Карла Хаусхофера.

Географ и политичар, војник и социолог, основао је немачки Институт геополитике и био је професор Минхенског универзитета. Његов часопис «Geopolitik» («Zeitschrift fur Geopolitik») излазио је две деценије, од 1924. до 1944. године. У њему је, а такође и у својим бројним књигама, детаљно излагао мисли о важности у савременом свету таквих појмова као што су аутаркија и економска самодовољност, а које могу да имају само велике државе. Зато је за њих нормална и природна културна експанзија и гутање малих држава, које својим претензијама значајно уносе пометњу у међународне односе и усложњавају их.

У совјетско време, немачког научника су сматрали готово главним идеологом нацизма, који је засновао агресив-

ну политику германског фашизма. Тачна је и чињеница да је био професор и генерал, те да је у минхенском затвору после «пивског пуча» посећивао свог ученика Рудолфа Хесеа и причао са њим о геополитици. У тим разговорима учествовао је и цимер Хесеа, Адолф Хитлер, који је касније неке мисли Хаусхофера уградио у своју књигу «Мајн кампф», тачније малтузијански појам «животног простора», који, као што је познато, свака држава тежи да максимално прошири. Због овога у СССР-у су геополитику називали не само «лажном науком», већ и «човекомрзачком», «фашистичком» и «људождерском» псеудонауком.

Но, као научник и војник Хаусхофер није имао одређен однос према нацизму, а није имао ни одговорност за интерпретацију његове теорије од стране Хитлера, која је скоро у потпуности била непозната фиреру.

Научник никада није био у нацистичкој партији, а Хитлера је сматрао елементарном непогодом. Када је, на пример, Хесе одлетео на авион у Енглеску, Гестапо је пратио Хаусхофера. Напоследку је затворен у концлагору Дахау, а његов син је стрељан од Гестапоа због учешћа у покушају атентата на Хитлера у августу 1944. године. Међутим, оно што нас интересује у овом конкретном случају јесте, не његова судбина и оцене његове теорије, већ његови погледи на геополитичку улогу региона Молдавије и Придњестровља у историјском контексту.

1. ХАУСХОФЕР И СУДБИНА МОЛДАВИЈЕ И ПРИДЊЕСТРОВЉА

Хаусхофер је разрадио своју варијанту концепције евроазијства, посебно војно-политичку доктрину «Kontinentalblocke» - «континенталног блока (савеза), која је у потпуности противречила плановима фирера и називала се «оса Берлин-Москва-Токио». Замишљени блок требао је да уједини државе попут Шпаније, Италије, Немачке, Русије и Јапана, како би се заједнички борили против западног англосаксонског блока Британске империје и САД. Године 1941., неколико месеци пре напада хитлероваца на СССР, Хаусхофер је објавио чланак «Континентални блок Берлин – Мос-

ква – Токио» у којој је позвао да се на сваки начин избегне конфликт између Немаца и Руса.

У поменутом чланку написано је изричито и недвосмислено: «Евроазију је немогуће угушити докле год њена два највећа народа, Немци и Руси, на све могуће начине теже да избегну међусобни конфликт, какав је био на пример Кримски или Први светски рат 1914. То је аксиом европске политике». У истом чланку Хаусхофер је цитирао и Американца Хомера Лиа: «Последњи дани англосаксонске политике биће када се Немци, Руси и Јапанци уједине».¹ Оригинални «идеолог нацизма», који се на радикалан начин супротстављао параноидној тежњи хитлероваца да «продру на Исток!» Но, вратимо се геополитичкој улози Дњестра у концепцији Хаусхофера.

Током познате људске историје Дњестар је играо важну улогу, пошто је био граница између различитих етнокултурних зона Источне Европе. Земља која се простире источно од Дњестра, представља део словенског ареала, тачније словенско-православне цивилизације «средишње земље», Евроазије. Они никада нису били под острвском сфером утицаја или «међупростора», који је морао да мења геополитичке појасе, за разлику од Дњестровско-прутског међуречја, историјске територије Бесарабије, коју је Хаусхофер назвао «Европском Месопотамијом».²

За разлику од обалне «дисконтиненталне» зоне, у коју без сумње, улази територија Републике Молдавије, Придњестровље већ неколико векова, укључујући и наше време, представља део таквог културно-историјског и цивилизацијског феномена, који као руски свет уједињује на свом простору различите православне народе и државе, слично томе као што појам «Немачка», за Немце представља јединство без обзира на постојање током епоха различитих немачких држава.

Самоидентификација многонационалног народа Придњестровља, као недовојивог дела православног руског простора у најширем значењу речи, наглашава значај ове мале територије у систему источно-хришћанске цивилизације, где се граничи утицај Руске православне цркве и аутокефалне Румунске православне цркве, која је авангарда екуменизма и политике зближавања са Ватиканом.

1) Тихонравов Ю.В. Геополитика. М. 2000. С. 136.

2) Карл Хаусхофер. *О геополитике: работы разных лет.* М., 2001. С. 162.

2. ИЗА ПРОРУМУНСКОГ ЛОБИЈА У МОЛДАВИЈИ СТОЈИ РИМОКАТОЛИЧКА ЦРКВА

Прорумунски политички лоби у Кишињеву, заједно са растућим утицајем аутокефалног румунског православља, већ три деценије подржава власт у Молдавији и негира, не само државност Придњестровља, већ и Молдавије. Такође, постојано јача своје присуство и активност у Молдавији уз помоћ Запада, при чему ова снага показује све јасније и јасније политичке обресе, придајући Придњестровљу једну од кључних улога у геополитичком систему источно-хришћанске цивилизације³.

Према мишљењу водећих руских истраживача у области геополитике „Придњестровска трагедија и антирусска усмерења у садашњој Румунији и Молдавији поново најављују потребу да се обрати пажња на унијатски и прокатолички лоби, који и сами могу бити носиоци антмосковских и латинских тенденција у овим областима“⁴.

Ако у романовској Русији XIX века, као и у совјетској Русији XX века, Придњестровље већину времена није имало никаву геополитичку улогу у играма на «великој шаховској табли», онда после рушења, прво, царске Руске империје, а потом и совјетске супердржаве СССР-а, Придњестровље добија све већи и већи значај за успех или обратно, неуспех у стварању од стране атлантиста «санитарног коридора» између Русије и Европе (посебно Немачке). Објективно посматрајући, Молдавија помаже атлантисте, а Придњестровље их спречава да поставе препреке између Русије и Немачке, посебно у оквиру спољнополитичке осе Москва-Берлин, која може да ослаби контролу САД-а (НАТО-а) над европским државама, али и другим регионима света.

За савремену Русију, која после деценија предаје, смутње и нереда, поново почиње да заузима адекватно место у свету и самим тим игра улогу у развоју људске цивили-

3) Фролов К.А. Приднестровский регион в геополитической системе координат восточно-христианской цивилизации // Приднестровье в геополитической системе координат XXI века. Тирасполь, 2002. С. 68–69.

4) Дугин А.Г. *Основы геополитики*. Геополитическое будущее России. М., 1997. С. 404.

лизације, Придњестровље постаје геополитички веома важан регион, посебно у условима када је Модлавија радикално променила оријентацију, окренувши се од евроазијства ка атлантизму. Ово је посебно важно када «независне» државе «ближег иностранства» и бившег совјетског блока, изашавши изван досега контроле Москве, добровољно постају послушно оруђе у реализацији мондијалистичке политике глобализације на европском континенту и свесно претварају своје територије у «санитарни коридор» у служби САД-а, према формули «независност од ближњег и зависност од даљег». За разлику од тих држава руског «ближег иностранства», које се добровољно потчинио Западу и које тврди да је то «национално-ослободилачка борба», Придњестровска Молдавска Република у потпуности чува своју економску и политичку самосталност, а што је и најважније, непоколебљиву верност Русији. Управо због тога, бројни политичари који су истовремено и посланици у Државној Думи Русије, упоређују Придњестровље са «Бретском тврђавом» на југозападном крају православно-словенског света, тврђавом која се није предала непријатељима Русије.

Улога геополитичке границе и контактне зоне различитих људских цивилизација и култура није вештачки наметнута Придњестровљу од стране политичара последњих деценија, већ је то њена стална функција током векова, па чак миленијума. Овде се суочавају и контактирају пољопривредници балканско-карпатског региона и номадске цивилизације велике степе, источнословенски свет православља и западнословенске католичке културе, свет хришћанства и свет ислама, германо-романски простор и словенско пространство. Током векова и миленијума овде није било стабилности. Моћне државе бориле су се за ове територије. Веома често је Придњестровље дељено између сукобљених држава, прелазило из руке у руку, освајано и ослобађано.

3. РЕКА ДЊЕСТАР И ЊЕН ДЕСТАБИЛИЗУЈУЋИ ЗНАЧАЈ

То није било случајно. Карл Хаусхофер убрајао је Дњестар у реке које у свету имају највећи дестабилизујући значај.

«Од најсевернијег испитивања границе до Истока, писао је, истиче прецизно једно: тешко ју је заштити, теже него било коју реку која се развија у оквиру културног ландшафта. Све пограничне реке света – Рајна, Дунав, Висла, Прут и Дњестар, Инд, Шат ел Араб, Амур, Црвена река, Рио Гранде – постају извор политичких сукоба и претњи, не само за суседе, него и за све остале, чак цео свет, штавише, на значају добија њихова комуникациона и енергетска вредност, јер поништавају јединствену економију и сарадњу становништва обала».⁵

У раду *«Границе и њихов геополитички значај»*, написаном 30-их година, када је Бесарабија била окупирана од Румуније, а Дњестар постао привремена граница између СССР-а и Румуније, професор Хаусхофер је упоредио Дњестровско-прутско међуречје са Месопотамијом: «Међуречје у ‘Средњој Европи’ се у двомиленијумској историји показује као минијатурна судбина класичног месопотамског дворечја, са борбама око граница на рекама – то је данас Бесарабија. Овом земљишту које износи око 45000 km², са апсолутно хетерогеним становништвом, припала је сумњива част, заједно са проблемима три велике реке унутрашње Европе – Рајном, Дунавом и Вислом - ... да образује границу Европе по водотоку између реке Прута и Дњестра, о којој смо већ говорили. На најужем месту две судбоносне реке се приближавају на 22km, док копнена граница са њој припајаућом Буковином има 55,5 km, а растојање по ширини преко основног центра власти Кишињева - 77 km, док је највећи размак река на ушћима у Дунав и обалама лимана 198 km.“

Но највеће изненађење је што је немачки класичар већ тада схватао ненормалност наметнутог статуса Дњестру, статуса који није био уопште адекватан и никоме није економски одговарао, већ је стварао опасност војног сукоба. Међутим, Совјетски Савез је успео да предупреди сукоб, тако што је бесарабијско питање решио мирним путем, када је 28. јуна 1940. румунска војска је напустила регион и граница је поново успостављена на реци Прут, тако да је Дњестар изгубио геополитички значај. Но, 90-их година XX века бесарабијско питање обновљено је од стране кишињевског режима као политички проблем. Дњестр је поново повратио функцију

5) Карл Хаусхофер. Указ. соч. С. 161–162.

пограничне реке, а Молдавија је успела да политичке сукобе доведе до директне војне агресије и рата против обновљене државности Придњестровља.

Важно је приметити да је Хаусхофер, још 30-их година прошлог века, сматрао да Дњестровско-прутско међуречје припада Русији. Повратак Бесарабије Совјетском Савезу, укинуо би Дњестру стаус границе и уклонио би опасност рата на њеним обалама. Писао је: „Због јединствености две спорне речне границе, ова земља се види на искривљен начин: раније су ове реке служиле преносу роба, а преласком на парне бродове са равним дном, бар у нижим областима, гранични Дњестар, данас је потпуно парализован са становишта вредности реке као пута и извора енергије. Садашњи Дњестар је одличан за шверц између различитих економских система – Совјетског Савеза и капиталистичке Румуније, као и арена политичких тражења, елемент рата, не само у Европи, него и у свету. Пре свега, јер Јапан и подразумева се Совјетски Савез још нису признали границу на Дњестру и веома је упитно ко би се заложио за њу“.⁶

Управо је Хаусхофер обратио пажњу на принципијелну разлику и геополитички значај границе по вододелници (*wasserscheidgrenze*), за разлику од границе по водотоку (*wasserlaufgrenze*). У првом случају, у први план се поставља особеност реке да раздвоји завађене етносе, конфесије или цивилизације, јер река може да послужи да разграничи сукобљене стране. У другом случају, приоритетно је јединство животног циклуса. Тада река у потпуности задовољава најразличитија очекивања и испуњење функција у њеном природном,

6) Карл Хаусхофер. Указ. соч. С. 161. Ради се о томе, да су 28. октобра 1920. Енглеска, Француска, Италија и Јапан подписали са Румунијом Париски протокол, према коме државе потписнице признају «суверенитет Румуније над Бесарабијском територијом». Међутим ратификација овог протокола никада није била довршена: Енглеска га је ратификовала 1922., Француска –1924., Италија –1927., а Јапан није уопште извршио ратификацију. Немачка и друге државе чак се нису укљчиле ни у његово разматрање. Због тога Париски протокол од 28. октобра 1920. није имо међународно-правни значај и сматрао се дипломатски неважећим. Пошто су до 25. октобра 1917. становници Бесарабије били грађани Русије, Совјетски Савез је наставио да их третира као своје поданике, а земљу од Дњестра до Прута као своју територију привремено окупирану од суседне државе, са којом ни Русија, а ни Совјетски Савез нису били у ратном стању, већ су чак били и савезници (Антанта).

бесконфликтном стању. Она служи и за задовољавање водом ловаца и стоке, за наводњавање пољопривредног земљишта, служи и као транспортни пут за превоз робе до купаца и средство комуникације, затим као извор енергије и остало.

Имајући важан геополитички значај, Дњестар је могао да буде и једно и друго. Сва историја Бесарабије..., говорио је К. Хаусхофер, је оптуживање препреке створене од природе, због чега је било немогуће прећи реку која је делила јединствену животну област, такође део кривице лежи и на суседима, који су се више уништавали него што су развијали живот на обалама, односно прелазећи реку остављали су на обалама сукобљене силе.⁷

У првом хиљадугођу прије Нове ере, Дњестар је делио земљораднике фракијских племена и степских сточара – Кимеријаца, Скита, Сармата и других иранојезичких племена сточара. У III–IV веку нове ере, река је представљала границу између источних и западних Гота, а током VI–VIII века делио је сродна словенска племена Анта и Склавина. Током IX–XI века делио је Тиверце и Уличане. За време татарско-монголске најезде Дњестар је служио као природна граница између две етнокултурне зоне Златне хорде, што је убедљиво доказано од стране археолога маркирањем гробова из XIII и почетка XIV века.

Образовањем независног књажевства Молдавског, на основу договора између господара Петра Мушата и пољског краља Владислава Јагајла, 1387. Дњестар постаје граница између Молдавије и Руско-литванске државе. После уласка Молдавског књажевства у састав Османске империје средином XVI до краја XVIII века (са изузетком последње четврти XVII века, када су обе обале Дњестра потчињене турском султану), Дњестар је разграничавао пољску и турску сферу утицаја. Од 1789. до 1812. река је делила Руску империју од Османске, а од 1918. до 1940. Дњестар је делио Совјетску Русију (СССР) и Краљевину Румунију.

Међутим, у неколико наврата Дњестар је постајао и унутрашња река: у време постојања европске Сарматије (I–II век), у време Кијевске и Галичке Русије (XI–XIII век), затим после формирања власти Златне хорде на истоку од Карпата

7) Карл Хаусхофер. Указ. соч. С. 161.

(средина XIII века), тада је постојала граница на реци Прут. Граница са Руском империјом (1812-1917) и Совјетским Савезом (1940 – 1991).

У литератури је већ примећена једна карактеристика: «Дњестар постаје унутрашња река само у периодима када нека континентална телурократска евроазијска држава достигне највишу тачку свог успона, тада се шири на обе обале Дњестра. Никада током историје земља источно од Дњестра није улазила у острвску сферу утицаја, те је последично улазила у геополитичку формацију, коју као што је то и Мекин-дер чинио, називамо Евроазија, «геополитичка оса историје» и «срце Земље». Са геополитичке и геокултурне тачке ова граница се поклапа са границом словенског ареала...».⁸

У садашње време Придњестровска Молдавска Република се директно граничи са Републиком Молдавијом која се налази на значајном делу «Европске Месопотамије», која је уз то и променила геополитичку оријентацију од евроазијске на атлантистичку, чему је допринела веома сумњива «победа» НАТО-а у хладном рату против Совјетског Савеза и Организација варшавског договора.

Покушаји националистичког пронатовског руководства Молдавије (које је наступало под разним заставама – од нацистичке и либералне до псеудокомунистичке) да приволи ка својој атлантистичкој политици и вишенационално проруско евроазијско Придњестровље, довело је до снажног супротстављања и крвавог рата 1991 – 1992. године. Националистички постулат «крв изнад свега» позајмљен је од владара Молдавије из румунског класика Михаја Еминескуа. Групација Снегура – Друка преузела је ову парољу током пропасти СССР-а као реалну политику у смеру стратешког преусмерења Молдавије у сферу румунске «мајке-отаџбине». Управо ова политика је и изазвала протесте код свих становника Придњестровља, па и Молдаваца.

Фокус ових протеста био је на свеопштој спремности да са оружјем у рукама заштите обновљену државотворност, као гаранције свог начина живота, својих приоритета вредности, свог менталитета, не говорећи притом о благостању, слободи

8) Букарский В.В. Геополитическое значение Днестра как границы // Ежегодный исторический альманах Приднестровья. 2004. № 8. С. 79.

и једнакости. За разлику од постулата који су објављени од стране владајућих кругова у Молдавији, који су за политичку класу постали свети, за становнике Придњестровља је карактеристичан евроазијски мултикултурални принцип – «земља је важнија од крви». Овај принцип је близак јеванђељском «нема Грка ни Јудеја», то је принцип сакралне вредности отаџбине без обзира на националну и религиозну припадност становника земље.⁹

Без обзира колико звачало чудовишно, неонацисти Молдавије, који су довели политичку ситуацију до крвавог конфликта и грађанског рата својим паролама «Русију иза Дњестра, Јевреје у Дњестар!» по свему судећи били су у праву, јер су деловали логично. Они су желели да Дњестар преобрате у вододелницу (*wasserscheidgerenze*) и то су и добили. Дњестар је поново постао вододелница, коју чувају међународне миротворне снаге, а пре свега Русија. Наравно, поставља се питање: На колико дуго?

Може ли садашње поколење успети да границу између Молдавије и Придњестровља преобрати у водоток (*wasserlaufgrenze*)? Може ли повратити Дњестру јединство животног циклуса и бесконфликтно стање на радост становника обе обале? Или ће Дњестар, као и раније, имати улогу крваве европске геополитичке линије која дели? Или ће Дњестар и даље служити у сврху крвопролића као геополитичка линија раздвајања у Европи? - што из ове позиције не можемо да знамо. Дњестар се, као и раније, налази на путу свих невоља. Нама остаје само да верујемо у разум и здраву логику људи који доносе судбоносне одлуке.

Са руског превео
Зоран Милошевић

Литература

Букарский В.В., Геополитическое значение Днестра как границы // Ежегодный исторический альманах Приднестровья. 2004. № 8.

Дугин А.Г., Основы геополитики. Геополитическое будущее Рос-

9) Букарский В.В. Указ. соч. С. 80.

сии. М., 1997.

Тихонравов Ю.В., Геополитика. М. 2000.

Фролов К.А., Приднестровский регион в геополитической системе координат восточно-христианской цивилизации // Приднестровье в геополитической системе координат XXI века. Тирасполь, 2002.

Хаусхофер Карл, О геополитике: работы разных лет. М., 2001.

Nikolaj Vadimovic Babilunga

MOLDOVA AND TRANSNISTRIA IN CLASSICAL GEOPOLITICS OF KARL HAUSHOFER

Resume

Starting from the viewpoint of the 15th-century Moldovan ruler, Stefan the Great, that Moldova represents 'the door of Christianity', as well as the viewpoint of ancient Moldovan chroniclers, who called their homeland 'a state on the pathway of all troubles', the author points out that the territories of Moldova and Transnistria, stretching from the north to the south, through the valley of Dniester River, from the Carpathians to the Black sea, were then, as well as nowadays, very important in geopolitical terms.

In his attempt to figure out what is the 'fate' of Moldova and Transnistria, the author points to the views of one of the founders of geopolitics, a German professor and general Karl Haushofer, who, as early as the 1930s, considered that the Dniester-Prut inter-river belongs to Russia.

In order for Transnistria and Moldova to «return back under the wing of Russia», it is necessary to pay attention to the Uniate and pro-Catholic lobby, acting through Romania, a country with the status of the main Vatican lobbyist and ecumenist, surrounded by Orthodox countries.

Keywords: Karl Haushofer, geopolitics, Moldova, Transnistria, Dniester, Russians, Slavs, Eurasianism, Atlanticism, Romania, a state.

---

* Овај рад је примљен 12. октобра 2018. године, а прихваћен за штампу на сас-танку Редакције 23. новембра 2018. године.